

Pekka Piispanen

15.8.2023

Hyväksytty Akavan hallituksessa 15.8.2023:

**Akavan budjettiriihikannanotto**

Petteri Orpon hallitus kokoontuu ensimmäiseen budjettiriiheensä tilanteessa, jossa Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan jatkuu edelleen. Naton jäsenenä Suomen turvallisuus on kuitenkin vakaalla pohjalla.

Hallitusohjelman muodostamisvaihe oli pitkä. Poliittiset jännitteet ovat olleet suuria myös hallitustien alkutaipaleella.

Akava odottaa syyskuun puolenvälin jälkeen pidettävältä budjettiriiheltä päätöksiä, joilla lisätään luottamusta ja yhteistyötä. Työmarkkinakeskusjärjestöjen osalta tämä tarkoittaa hallitusohjelmaa merkittävästi vahvempaa sitoutumista yhteistyöhön erityisesti työelämän lainsäädäntöasioiden ja ansiosidonnaisen sosiaalivakuutuksen valmistelussa. Hallitusohjelmassa todettu järjestöjen osaamisen hyödyntäminen ei riitä.

**Talouspolitiikka**

Valtiovarainministeriö arvioi kesäkuun taloudellisessa katsauksessaan, että Suomen bruttokansantuote ei kasva tänä vuonna. Hintojen ja korkojen nousu vähentää kotitalouksien kulutusta ja investointeja. Vuonna 2024 BKT kasvaisi ministeriön taloudellisen katsauksen mukaan 1,4 prosenttia. Kansalaisten ostovoima on kehittynyt erittäin heikosti.

Hallitusohjelmassa tehtiin merkittäviä linjauksia Suomen julkisen talouden ongelmien ratkaisemiseksi. Hallitusohjelma sisälsi laajoja julkisen talouden sopeutustoimia sekä työöllisyyttä ja talouskasvua vahvistavia rakenteellisia toimia.

Akavan mielestä julkisen talouden tasapainottaminen on välttämätöntä. Sen varmistaminen budjettiriihen päätöksiin koskemaan myös seuraavaa julkisen talouden suunnitelmaa on tärkeätä. Leikkaukset ovat kuitenkin tehty liian etupainotteisesti. Ne ovat etenkin sosiaali- ja terveystaloudessa ja sosiaaliturvassa niin suuria, että kansalaisten oikeudenmukaisuus ei aina toteudu.

**Tuloverotus**

Hallitusohjelmassa kevennettiin ansiotulojen verotusta. Työtulovähennyksen kautta kevennykset painottuvat pieni- ja keskituloisiin sekä yli 65-vuotiaisiin. Solidaarisuusveron tulorajan nostaminen kevensi hyvätuloisten verotusta. Toimenpiteet ovat kannatettavia.

Hallitus on sitoutunut turvaamaan kotitalouksien ostovoimaa siten, että ansiotuloverotukseen tehdään tarkistus vuosittain ansiotaso- tai kuluttajahintaindeksin perusteella. Näistä valitaan se, joka on suurempi. Tämä linjaus on hyvä.

Pekka Piispanen

15.8.2023

Hallituksen pitää päättää budjettiriihen yhteydessä myös ylimääräisestä ansiotuloverotuksen tuloarvojen tarkistuksesta. Linjauksessa tulee ottaa huomioon sekä viime vuoden toteutunut inflaatio että kuluvan vuoden päivitetty inflaatioarvio.

Akava vaatii edelleen työn tekemisen verotuksen keventämiseen painottuvaa verotuksen kokonaisuudistusta. Uudistus ulottuu kahdelle vaalikaudelle.

### TKI-panostukset

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan panostusten lisääminen on yksi hallitusohjelman myönteisimpiä sisältöjä. Hallitusohjelmassa sitoudutaan T&K-rahoituslain tavoitteeseen nostaa tutkimus- ja kehittämismenot neljään prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Tällä ja seuraavalla hallituskaudella on huolehdittava siitä, että valtion T&K-rahoituksella kyetään tukemaan kestävästä talouskasvusta ja innovaatioiden syntymistä. Siten turvataan myös yksityisen sektorin panostusten lisääminen rahoituslain tavoitteiden mukaisesti.

On myös huolehdittava siitä, että osaajien saatavuudesta ei tule esteitä TKI-panostusten lisäämiselle. Korkeakouluille kohdennettavalla T&K-rahoituksella pyritäänkin osaltaan vastaamaan tähän. Perustutkimuksen rahoitustarpeista huolehtimalla varmistetaan osaltaan vahvaa osaamispohjaa. TKI-linjausten toteuttamisen mahdollistaminen ja tarvittavien koulutusmäärien lisääminen edellyttävät myös korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten henkilöstön lisäämistä ja vakinaistamista. Hallitusohjelman maahanmuuttolinjaukset uhkaavat heikentää olennaisesti Suomen veto- ja pitovoimaa kiinnostavana opiskelun ja työn tekemisen kohteena.

Hallitusohjelmassa on joukko linjauksia, joilla tuetaan vihreää siirtymää. Lisää mahdollisuuksia siihen ja muuhunkin uusimuotoiseen kestäväan yritystoimintaan saadaan yritystukijärjestelmän uudistamisella. Hallituksen tulee tehdä päätös yritystukijärjestelmän uudistuksesta.

### Koulutus ja osaaminen

Hallitusohjelmassa lisätään korkeakoulujen aloituspaikkoja. Se on kannatettavaa, mutta edellytyksenä tulee olla uusien aloituspaikkojen rahoituksen turvaaminen.

Jatkuvan oppimisen osalta hallitusohjelma oli pettymys. Uusia jatkuvan oppimisen välineitä ei otettu käyttöön. Aikuiskoulutustuen lakkauttamispäätös on vakava isku työelämässä olevien kouluttautumiselle. Aikuiskoulutustuen luopumisesta aiheutuva säästö on vähäinen myös valtiontalouden näkökulmasta.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen sijaan tulee löytää uusi linjaus työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa. Joko nykymuotoista aikuiskoulutustukea kehitetään tai otetaan käyttöön uusimuotoinen etuus, jolla edistetään työssä olevien jatkuvaa oppimista.

Pekka Piispanen

15.8.2023

## Työttömyysturva

Hallitusohjelmassa kohdistettiin työttömyysturvaan useiden satojen miljoonien eurojen leikkauspäätöksiä. Toimet olivat paitsi mittavia, osin myös sellaisia, jotka eivät kannusta työllistymiseen. Päätös poistaa 300 euron suojaosuus tulee arvioida uudelleen. Työttömyysturvan keston lineaarisessa mallissa ansioturvan enimmäiskeston tulee määräytyä työttömän aiemman työuran pituuden mukaan.

Hallitusohjelman linjaus yhdistelmävakuutuksesta oli erinomainen. On huolehdittava siitä, että sitä koskevan mallin valmistelu käynnistetään ripeästi, jotta yhdistelmävakuutusmallista voidaan tehdä päätös viimeistään puoliväliriihessä.

## Työelämän lainsäädäntö

Budjettiriihi on taloudellisten päätösten ohella tulevan politiikan tekemisen foorumi. Akava vetoaa hallitukseen vakavasti, jotta se täsmentää riihessä hallitusohjelman työelämää ja sosiaalivakuutusta koskevia päätöksiä ja valmistelua. Hallitusohjelman linjaukset eivät olleet palkansaajien kannalta tasapainoisia. Työelämälinjauksille ei myöskään ole voitu useinkaan laskea taloudellisia vaikutuksia, joten vaihtoehtoisten toimien löytäminen on siksikin perusteltua.

Paikallisen sopimisen muutokset ja työrauhajärjestelmän tiukennukset toteutetaan ilman tasapainottavia tekijöitä. Yksi sellainen on Akavan jo aiemmin esittämä sovittelujärjestelmän uudistaminen. Sovittelutoimiston voimavaroja on lisättävä ja sovittelutoimiston yhteyteen tulee perustaa erityinen talousyksikkö.

Hallitusohjelmassa oleville työelämän lainsäädäntöhankkeille voidaan kolmikantaisesti löytää vaihtoehtoisia toteutustapoja. Niiden valmistelulle pitää turvata olennaisesti pidempi valmisteluaika kuin hallitusohjelmaan on kirjattu. Hallitusohjelmassa esitetyille toimille ei ole esitetty myöskään konkreettista vaikutusta työllisyyteen tai julkiseen talouteen.

## Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Hallitusohjelmassa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat linjaukset jäivät niukoiksi. Perhevapaa-uudistusta tulee jatkaa lisäämällä järjestelmän joustavuutta ja kannusteita perhevastuun tasaiseen jakamiseen. Tämän mahdollistamiseksi tällä hallituskaudella tulee aloittaa lasten hoitotukijärjestelmän selvittäminen.

Hallituspuolueiden puheenjohtajat antoivat heinäkuussa julkilausuman, jossa todettiin, että hallitus antaa eduskunnan syysistuntokauden alussa tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Hallituksella on silloin näytön paikka osoittaa, että sillä on halua ja kykyä hallitusohjelmaa vaikuttavimpiin toimiin.

Pekka Piispanen

15.8.2023

## Työeläkkeet

Työeläkeasioita koskevat päätökset tulee tehdä työmarkkinakeskusjärjestöjen kolmikantaisen valmistelun perusteella työeläkejärjestelmän kestävyys- ja kohtuullisen eläketurvan takaamisen lähtökohdista. On tärkeää, että budjettiriihessä arvioidaan työeläkejärjestelmän kehittämislinjausta ensisijaisesti tästä näkökulmasta, ei julkisen talouden näkökulmasta. Samassa yhteydessä on hallitusohjelman aikataulua työeläkepolitiikan kehittämiseksi arvioitava realistisemmaksi. Vuoden 2025 tammikuu tulee eteen liian nopeasti.

## Työhyvinvointitoimet

Akava on esittänyt mittavaa toimenpidepakettia työhyvinvoinnin parantamiseksi ja psykososiaalisen kuormituksen vähentämiseksi. Siihen sisältyvät erityisesti työturvallisuuslain uudistaminen ja asetus psykososiaalisesta kuormituksesta. Uudistukset hallitusohjelmassa jäivät kuitenkin mitättömiksi. Akavan toimenpiteet ovat tärkeitä myös taloudellisten mittareiden, kuten työllisyyden, tuottavuuden ja työkyvyttömyyden vähentämisen, näkökulmasta. Hallituksen tulee ottaa ne edistettäväksi.

## Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus

Turvallisuuden toimijoiden henkilöstöresursseista on huolehdittava, jotta myös Nato-jäsenyyden velvoitteisiin ja sisäisen turvallisuuden uhkiin voidaan vastata hyvin. Henkilöstön jaksamisen turvaamista lisää osaltaan päätös puolustusvoimien työaikain uudistamisesta. Siitä tulee tehdä päätös.

Hallitusohjelma sisälsi perustellusti lisärahoituksen oikeudenhoitoon. Ohjelmassa ei ollut kuitenkaan mainintaa maalittamisesta eli työhön liittyvän järjestelmällisen häirinnän kriminalisoinnista rikoslaissa. Budjettiriihessä tuleekin tehdä kyseinen linjaus.

## Tiivistelmä Akavan budjettiriihitavoitteista (vrt. hallitusohjelma)

### Akava kiittää

- Linjaukset julkisen talouden ongelmien ratkaisemiseksi ovat mittaluokaltaan perusteltuja.
- Ansiotuloverotukseen tehtiin kevennyksiä.
- TKI-panostukset tehtiin aiemmin tehtyjen linjausten mukaisesti.
- Yhdistelmävakuutuksen toteuttaminen tuo työelämän ja yrittäjyyden välissä oleville oikeudenmukaisemman aseman työttömyysturvassa.

### Akava moittii

- Leikkaukset ovat osin liian etupainotteisia ja kansalaisten kannalta liian mittavia.

Pekka Piispanen

15.8.2023

- Hallitusohjelman maahanmuuttolinjaukset vähentävät halukkuutta tulla Suomeen opiskelemaan ja tekemään työtä.
- Aikuskoulutustuen lakkauttaminen heikentää merkittävästi työelämässä olevien jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia.
- Työttömyysturvan leikkaukset ovat toisaalta osin liian suuria, toisaalta osin ne eivät kannusta työllistymiseen.
- Työelämälinjaukset eivät ole palkansaajien kannalta tasapainoisia. Vaihtoehtoisia toimia tulee etsiä aidosti ja tasapainottavin tekijöin.

**Akava toivoo konkreettisia päätöksiä**

- Budjettiriihessä tulee päättää ylimääräisestä ansiotuloverotuksen tulo rajojen tarkistuksesta.
- Osaajien saatavuudesta ei saa tulla estettä TKI-panostusten toteutumiselle.
- Korkeakoulujen aloituspaikkojen rahoitus pitää turvata.
- Maalittaminen on kriminalisoitava.

**Akava edellyttää periaatteellisia linjauksia**

- Työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa tulee toteuttaa työelämä- ja sosiaalivakuutusasioissa konkreettinen ja aito yhteistyö.
- Työeläkejärjestelmää tulee uudistaa ensisijaisesti työeläkejärjestelmän kestävyys ja eläketurvan riittävyys, ei julkisen talouden näkökulmasta.